

Εἰς τὸ νέον τοῦτο βιβλίον του ὁ Diehl ἀναπτύσσει τὴν ἐξέλιξιν τῆς βυζαντινῆς ζωγραφικῆς εἰς τὰ τρία αὐτῆς εἶδη, ἴτοι εἰς τοιχογραφίας καὶ μωσαϊκά, εἰς μικρογραφίας χειρογράφων καὶ εἰς φορητὰς εἰκόνας, δημιουργῶν οὕτω τρία κεφάλαια, ἔνθα ἐκθέτει μὲ συντομίαν καὶ θαυμαστὴν καλλιέπειαν, ζωηρότητα καὶ ἀκρίβειαν καὶ μὲ ἐκλεκτὴν καὶ ἄφθονον εἰκονογράφησιν ὅ,τι καλύτερον ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ βυζαντινὴ τέχνη.

Ἡ διάταξις τῆς ὕλης ἔχει οὕτω: προτάσσεται κεφάλαιον, ἔνθα ἐκτίθενται τὰ θέματα καὶ αἱ πηγαὶ τῶν θρησκευτικῶν παραστάσεων, ἡ διάταξις αὐτῶν κατὰ τὰς διαφόρους ἐποχὰς ἢ κατὰ τοὺς μεγάλους σταθμούς των, ἡ ἐξέλιξις τῆς τεχνοτροπίας τῶν βυζαντινῶν μωσαϊκῶν καὶ τοιχογραφιῶν, μὲ χαρακτηρισμοὺς τῆς τέχνης ἐκάστης περιόδου καὶ μὲ παράθεσιν ὅλης τῆς σειρᾶς τῶν κυριωτέρων γνωστῶν μνημείων, καθ' ἣν ὁ συγγραφεὺς λαμβάνει ὑπ' ὄψιν καὶ τὰς νεωτέρας ἐκδόσεις (Ρωσσίας, Σερβίας, Βουλγαρίας καὶ Ἑλλάδος), ἐξ ὧν προέρχονται καὶ πολλαὶ ἐκ τῶν λαμπρῶν εἰκόνων αἷς παραθέτει. Ἀκολουθεῖ τὸ περὶ βυζαντινῶν μικρογραφιῶν κεφάλαιον μὲ τὴν ἐξέτασιν τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὰς προβλημάτων, καὶ τέλος ἐπιτάσσεται τὸ περὶ φορητῶν εἰκόνων κεφάλαιον.

Ἡ μέθοδος τοῦ βιβλίου εἶναι ἀξιόλογος. Τὸ σύντομον κείμενον ἀναπτύσσεται χωρὶς νὰ διακόπτεται ἀπὸ περιγραφὰς καὶ παραπομπὰς τῶν εἰκόνων, αἵτινες εἶναι συγκεντρωμέναι εἰς πίνακας εἰς τὸ τέλος, προηγείται δὲ τῶν πινάκων σύντομος περιγραφὴ ἐκάστου. Εἰς τὰς εἰκόνας ἐγένετο ἡ ἀρίστη δυνατὴ ἐκλογή τῶν σπουδαιωτέρων καὶ ἀντιπροσωπευτικωτέρων μνημείων τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ ἐποχῶν, θίγονται δὲ καὶ τὰ προβλήματα τῶν σχολῶν, τῆς σχέσεως Ἰταλίας καὶ Βυζαντίου κλπ.

Οὕτω τὸ νέον βιβλίον τοῦ Ch. Diehl εἶναι ἀπὸ τὰ ἀριώτερα γενικὰ ἔργα περὶ βυζαντινῆς τέχνης, ὅπερ εἶδεν ἐσχάτως τὸ φῶς, προωρισμένον δι' εὐρύτερον ἀναγνωστικὸν κοινὸν καὶ γεγραμμένον μὲ τὴν ἀνεγνωρισμένην ζωηρότητα καὶ τὸ ἀριστοτεχνικὸν ὕφος τοῦ συγγραφέως.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

G. Bals, *Les églises et les monastères moldaves des XVII-XVIII s. Bucarest, 1933* (Κείμενον ρουμανιστὶ σελ. 594 καὶ περίληψις γαλλιστὶ σελ. 43, μετὰ 1035 σχεδίων καὶ εἰκόνων, ἐντὸς τοῦ κειμένου).

Ὁ γνωστὸς ρουμάνος ἀκαδημαϊκὸς ἀρχιτέκτων καὶ ἱστορικὸς τῆς τέχνης κ. Bals, ὅστις ἔχει πλουτίσει τὰ ρουμανικὰ γράμματα διὰ σπουδαιωτάτων μέχρι τοῦδε μελετῶν ἀναφερομένων κυρίως εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τῶν παλαιῶν μνημείων τῆς Ρουμανίας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων χωρῶν τῆς Χερσονήσου τοῦ Αἴμου (ὡς τῶν μνημείων: Μεσημβρίας, Ἄθω κλπ.), συνεχίζων τὰς ἐρεῦνας του περὶ

τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ναῶν τῆς Μολδαυίας, μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ἰδρυθέντων ἐπὶ Μεγάλου Στεφάνου καὶ ὀλίγον μετ' αὐτὸν ναῶν καὶ Μονῶν («Les églises d' Étienne le Grand» «Les églises et les monastères Moldaves du XVI s.»), συμπληροῖ ἐφέτος διὰ τοῦ νέου του ἔργου τὰς περὶ τῶν ἀρχαίων ἐκκλησιῶν τῆς Μολδαυίας μελέτας του, παρακολουθῶν τὴν τέχνην των μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 19^{ου} αἰῶνος, ὁπότε, λέγει, λήγει ἡ ἱστορία τῆς ἀρχαίας ρουμανικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὡς συμπήρωμα τῶν μελετῶν τούτων ὑπόσχεται νὰ ἐκδώσῃ μετ' ὀλίγον καὶ τὰ ξύλινα ἰδρύματα τῆς Μολδαυίας, ἐξόχως ἐνδιαφέρον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης τῶν παραδουναβίων ἐπαρχιῶν.

Ἡ ἀκριβὴς ἀρχιτεκτονικὴ ἀνάλυσις 95 ἐκκλησιῶν καὶ 30 Μονῶν, ἡ μεθοδικὴ κατὰ τύπους κατάταξις ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας των, ἤτοι τοῦ βήματος, τοῦ κυρίως ναοῦ, τῶν ναρθήκων, τῶν θυρωμάτων, τῶν τάφων κλπ. ἡ ἀναζητήσις τῶν προτύπων καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἢ δυτικῶν ἐπιδράσεων, ὡς καὶ ἡ ἐπιτασσομένη ἐπισκόπησις: ζωγραφικῆς, μικροτεχνίας, ἐπιγραφῶν, ὀνομάτων τεχνιτῶν κ.ἄ. καθιστῶσι τὸ ἔργον τοῦτο ἐξόχως ἐνδιαφέρον. Θὰ ἐπιτραπῇ μόνον νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι διὰ τινὰ μνημεῖα ζωγραφικῆς ἰδίᾳ καὶ μικροτεχνίας τῶν ναῶν καὶ μονῶν μετὰ ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ἐδίδοντο πλειότεραι πληροφοροίαι καὶ δικαιότεροι χαρακτηρισμοί.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Ἀγαθαγγέλου *Ξηρουχάκη*, Αἱ σύνοδοι τοῦ Γερόλαμο Λάντο (1467 - 1474 - 1486). Ἐν Ἀθήναις τύποις «Φοίνικος» 1933 8^ο σ. 103.

Ὁ ἀρχιμ. Ξηρουχάκης, lector τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βιέννης, γνωστὸς καὶ ἔξ ἄλλων δημοσιευμάτων του, ὡς λ.χ. τοῦ Κρητικοῦ πολέμου τοῦ Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλῆ, τοῦ περὶ πολιορκίας τῆς Μάλτας ποιήματος τοῦ Κρητὸς Ἀχέλη καὶ τῆς περὶ τοῦ Καστροφύλακος (1583) μελέτης του εἰς τὸ ἀνωτέρω βιβλίον του πραγματεύεται περὶ τριῶν τοπικῶν συνόδων τῶν λατίνων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν Κρήτης, λαβουσῶν χώραν κατὰ τὸν ΙΕ' αἰῶνα, ὧν τὰ πρακτικὰ ἀνεῦρεν εἰς τὸ ἐν Βενετίᾳ Museo Civico (Miscellanea, Codici Correr N. 1211).

Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ Κρήτη, περιελθοῦσα εἰς τοὺς ἐνετούς, ἐστερήθη τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων της, καὶ ὅτι τὸ ἐν τρίτον τῶν φεούδων της ἐδόθη εἰς τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν. Οἱ ἄνευ ποιμνίου ἐπίσκοποι ἐσχόλαζον ὡς ἀσφαλεῖς τιμαριοῦχοι εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ σπανιώτερον διέτριβον εἰς τὰς ἔδρας των, ἀφ' οὔ ἡ ἐκμίσησις τῶν φεούδων των — ἐπισκοπῶν — παρεῖχε